

Kramerius 5

Digitální knihovna

Podmínky využití

Knihovna poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů digitální knihovny podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z digitální knihovny není možné bez případného písemného svolení knihovny.

Hlavní název: **Ukřižovaná**

Autor: **Arbes, Jakub**

Vydavatel: **Sdružení pro vydání spisů J. Arbesa**

Vydáváno v letech: **1933**

Stránky: **[7], [8], [9], [11], 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31**

UKŘIŽOVANÁ

Psáno roku 1875—1876

Po prvé tištěno r. 1876

Po druhé r. 1879

Po třetí r. 1896

Po čtvrté r. 1903

Po páté r. 1909

Vážené paní

JOHANĚ ŽÁKOVÉ

v Březnici

UKŘIŽOVANÁ

Ó Kriste! Nejsem z těch, již krokem třesoucím
plíží se v zádumčivé chrámy k modlitbě;
ni z těch, již putující ke Kalvarii
skroušeně líbají tvé nohy krvavé.
Nevěřím, Kriste, v svaté slovo tvé;
přišel jsem pozdě v přestárlý ten svět . . .

— — — — —
Duch časů minulých, po troskách lásky bloudě,
u věčnou noc srazí tvé zvrhlé anděly!
Golgoty hřeby, Kriste, sotva udrží tě.
Pod božským tělem tvým je půda podryta,
Tvá sláva, Kriste, hyne! Božské tělo tvé
na ebenových křížích v prach se rozpadá . . .

Z Alfreda de Musset

Příběh, kterýmž zahajuji své vyprávění, udál se v prvních dnech měsíce října roku 1856

V tu dobu jsem se stal žákem vyšší reálné školy německé v Praze a o přijímací zkoušce jsem se seznámil náhodou se sličným, modrookým a suchoučkým studentíčkem, který vystudovav v Klatovech nižší gymnasium, přibyl teprve před krátkým časem do Prahy, aby se zde věnoval studiu věd reálných.

Jako u mladíků vůbec bývá, seznámili jsme se rychle a v několika dnech jsme se stali již přáteli takměř nerozlučitelnými.

V stručnosti jsme si pověděli vzájemně nehrubě zajímavý průběh dosavadních svých osudů a žijíce více nadějí a budoucnosti nežli vzpomínkám a minulosti, nestarali jsme se valně o podrobnosti.

Dověděl jsem se o novém příteli svém, že je sirotek, a otec jeho že býval důstojníkem u dělostřelectva; dále, že mohl sice vstoupiti na některé učiliště vojenské, ale že nemaje nikdy přichylnosti ke stavu vojenskému, raději trpěl nouzi, jen aby se mohl věnovati studiu, k němuž měl náklonnost.

Jako zpravidla na počátku školního roku jsme měli oba neobyčejnou chuť do studií. Zahájení přednášek jsme se nemohli téměř ani dočkati.

S největší dychtivostí jsme však očekávali první přednášku o náboženství. Dychtivost naše byla úplně oprávněna; neboť muž, jenž nám měl předmět ten vykládati předcházela pověst zvláštní, skoro romantická.

Za svého mládí býval pasákem. Z pasáka se stal později přispěním několika dobrodinců jedním z nejpilnějších, nejsvědomitějších žáků na hlavní škole a na gymnasiu jindřichohradeckém, pak rovněž tak pil-

ným a svědomitým posluchačem filosofie na pražské universitě a ještě později tichým, rozkošem světa úplně odcizeným a studiu filosofie a přírodovědy s neobyčejnou horlivostí oddaným alumnem semináře litoměřického.

Byv vysvěcen na kněze, stal se ceremonářem litoměřického biskupa Hurdálka, později exhortistou na pražské polytechnice, roku 1834 učitelem náboženství a zároveň provisorním ředitelem na německé reálné škole v Mikulandské ulici a r. 1856, když jsem jako nastávající jeho žák po prvé zaslechl jméno jeho a dověděl se aspoň něco o jeho povaze a minulosti, byl již muž asi šedesátiletý a asi rok definitivním ředitelem ústavu toho.

Jakožto bývalý žák nejpopulárnějšího kněze a profesora na universitě pražské v první polovici tohoto století, Bernarda Bolzana, pokládán ředitel páter Schneider u starších Pražanů za nadaného a věrného stoupence nauky Bolzanovy.

Bolzano jako člověk a učitel, jeho osudy, zvláště pak pronásledování, jakéhož zakoušel pro své svobodomyšlné zásady, a v přední řadě jeho nauka, že možno filosofii usmířiti s věrou, nezůstaly časem svým bez rozhodného vlivu na značnou část obyvatelstva pražského, hlavně na mládež akademickou.

Ještě v době pozdější, když už Prahu a studující mládež její zaměstnávaly zcela jiné myšlenky, kdy už dávno se došlo k přesvědčení, že šlechtná snaha Bolzanova mohla naléztí půdu jen v době přechodní, vzpomínáno muže toho po zásluze i v širších kruzích se zvláštní úctou.

Jako Bolzano se odchyloval i páter Schneider ve svých přednáškách často od předmětu a vysvětloval

záhadné nebo nepochopitelné případy způsobem přirozeným.

Z té příčiny bývaly nejen přednášky jeho, nýbrž i veřejné exhorty v chrámě salvatorském, ačkoliv v těchto posledních nikdy nešel tak daleko jako ve škole, velmi zajímavé a exhorty také od obecnstva četně navštěvovány.

Morálka, kterou hlásával, nebyla sice v směru filosofickém nikdy výstřední, ale přes všechn svůj nádech náboženský v podstatě byla přece svobodomyšlná.

U studujících páter Schneider příliš chvalné pověsti nepožíval. Pokládánť za pedanta a bezpříkladně přísného examinátora, jenž o zkouškách žádal doslovné odříkávání svých čtených přednášek.

Avšak mnohostranná učenost jeho nebrána nikým v pochybnost. Kolovalať o něm pověst, že kdysi jako exhortista na polytechnice vyzval své posluchače, aby každý z nich napsal na lístek nějakou, byť sebe záhadnější otázku, on pak že beze vsí přípravy otázky ty jednu po druhé zodpoví. Posluchači vyzvání tomu vyhověli, a stručné, důmyslné, překvapující odpovědi Schneidrový budily prý pravý úžas . . .

Konečně jsem muže toho spatřil.

Za krásného říjnového odpůldne přišel k první přednášce.

Když se dvěře otevřely, spatřil jsem malého, poněkud zavalitého a ramenatého mužíka v černém kněžském rouchu.

S hlavou k prsům nachýlenou se ubíral rychlým krokem ode dveří prostorem mezi oběma odděleními škamen ke katedře a vystoupiv na podium, obrátil k posluchačům svou tvář.

Byla to tvář přísných, drsných tahů a skoro ohyzd-
ná. Velký nos, malá sivá očka a nevysoké čelo dodá-
valy úplně bezvousé, zarudlé tváři té, v níž se zračila
mračná přísnost zeloty, ráz nevlídný, ba odporný.
Tmavé kaštanové vlasy byly na skráních sčísnu-
ty ku předu. Kolem úzkých, pouvadlých rtů pohrávalo ča-
sem cosi jako trpká beznadějnost.

Drsné tahy chladné, odpuzující tváře byly tím sice
poněkud oživeny, ale zároveň se zdály nasvědčovati,
že muž ten přes všechno vědění své v životě snad ni-
kdy nebyl šťasten.

Počal přednášeti bez úvodu.

Hlas jeho byl drsný, nesympatický.

Časem se zdálo, jako by mluvícímu některý orgán
vypovídal na několik okamžiků službu, neboť občas
náhle se rozkřikl a hned zase mluvil skoro šeptmo.

Dlouho jsem nemohl podivnému hlasu tomu uvyk-
nouti. Teprve, když jsem nabyl přesvědčení, že jest
přednášející přihluchlý, budil dutý a hned zase proni-
kavý hlas jeho v mé duši soucit.

Páter Schneider přednášel v naší třídě podle vlastní
své učebné knihy o životě Ježíšově.

První přednáška jeho nebyla však ani zajímavá,
aniž vynikla něčím nad tuctové výkony toho druhu.
Toliko k závěrku pronesl nevlídný páter rychle po sobě
několik vět, které logikou a hloubkou svou překvapily.

Možná, že posluchače své dříve studoval, nežli se
odvážil vybočiti z předepsané dráhy, neboť ani nej-
dříve příští tři nebo čtyři přednášky se nelišily ničím
od první, tak že jsem se již počínal domnívati, že po-
věsti o muži tom kolující jsou úplně bez podstaty.

První přednášky byly věnovány stručnému vylíče-
ní dějin, poměrů zeměpisných a národopisných, spo-

lečenského a státního zřízení Palestiny za dob Kristových.

Ve čtvrté nebo páté přednášce počal páter Schneider líčiti mravy, zvyky a soukromý život současníků Kristových.

Připomenutí, že současníci Kristovi nosili turbany na způsob nynějších Turků, že si stříhali vlasy krátce, že o hostinách nezasedali za stoly, jakých my používáme, nýbrž že na zemi polo ležíce a o levou ruku se opírajíce všechna krmně pojídali holou rukou, a konečně konkluse, že Ježíš Kristus nečinil ve všem tom žádné výjimky, — vše to z úst duchovního bylo tak cizí a vzácné, že jsem na dojem, ježž na mne učinily prosté, ale závažné tyto poznámky, nikdy nezapomněl.

Obraz Kristův, jenž se byl až dosud před duševním zrakem mým vznášel jaksi ideálně, nabyl náhle tvářnosti realistické.

Kristus bez dlouhého, hebkého, kadeřavého vlasu, Kristus v turbanu a s vlasem krátce přistřiženým, Kristus nesedící za stolem, jak jest vypodobněn na nesčíslných obrazích, představujících známou „Večeři páně“, Kristus žijící po způsobu svých současníků — přestal pro mně býti náhle Kristem, jak jej líčí legenda, bytostí nadlidskou, bohem.

Mladistvá obrazotvornost si doplnila z několika črt bez ohledu na staré tradice obraz nový.

Před duševním zrakem mým stál Ježíš Kristus jako kostnatý muž vysoké postavy. Velká, poněkud šiřatá hlava s přízřelým, krátce přistřiženým vlasem, nevyšoké čelo, velký zahnutý nos, jemná, pihovitá pleť a k tomu hluboko zapadlé bledě modré oči — toť obraz, jenž mi tanul na mysli a z paměti mé nikdy již se nevytratil . . .

V tutéž dobu, co se stala tato změna v mé duši, děla se podle všeho neméně podstatná změna v duši přítele mého, jenž sedával ve škole vedle mne.

Byl to mladík asi osmnáctiletý, temperamentu neobyčejně živého. Leč o přednáškách Schneidrových sedával nepohnutě jako socha. Zrak jeho byl upřen neodvratně na přednášejícího, a v tváři jeho nikdy ani sval se nezachvěl.

Tak naslouchal i tentokráte téměř po celou hodinu.

Zatím co přednáška trvala, snesla se nad Prahou pozdní podzimní bouřka. Obloha se zatáhla mraky a v sále se rozhostilo znenáhla šero a dusno. Z dále bylo slyšeti občas z hluboka rachot hromu, ale blýskání bylo ještě slabé.

Páter Schneider, jak se samo sebou rozumí, nedbal blížící se bouřky, nýbrž přednášel s nezměněným klidem dále.

Avšak až dosud nejpozornější jeho posluchač, podle mne sedící přítel, počal býti po prvé nepozorným, jevě neobyčejný jakýsi nepokoj.

Zrak jeho těkal plaše s místa na místo. Brzo utkvěl na přednášejícím, brzo v některém koutě sálu, brzo zabloudil k oknu, nebo se smekl přímo před nepokojného přítele na škamnu a hned zase utkvěl na několik okamžiků bezmyšlenkovitě v neurčitém prázdnu.

Časem se mi zdálo, jako by se byl přítel zachvěl. Skoro celá tvář jeho byla potem navlhla a příšerně bledá . . .

Čím více se bouře blížila, tím větší nepokoj pozoroval jsem na příteli. Ruce jeho se zatínaly občas v pěsti, ale hned na to pohrávaly prsty po škamně, jako by zkoušely klávesy klavíru. Někdy pohlédl kosmo také na mně, avšak v pohledu jeho zračilo se divoké zděšení.

Zmocnila se mně úzkost.

Tušil jsem, že se děje v duši přítelově cosi neobyčejného. Nápadné symptomy duševní choroby se množily tak rychle, že jsem se nemohl ubrániti myšlence, že stihlo přítele neštěstí nejstrašnější, že snad — šílí.

A již jsem chtěl vystoupiti ze škamny a upozorniti na to ředitele, zcela klidně přednášejícího; leč zvláštní, neobyčejný případ provedení úmyslu mého zamezil.

Přednášející byl totiž právě v okamžiku tom cdložil učební knihu a když sňal brejle, chtěl patrně pronésti několik slov k posluchačům ex abrupto jako výklad.

Jsa před tím zaujat nápadným chováním se přítele, nedbal jsem přednášky a nevím také, o čem páter Schneider mluvil. Toliko na následující výklad katechetův se pamatuji skoro doslova:

Pravilť takto:

„Hrob je věcí záhadnou; hrob pohlcuje a ničí vše, co v něm bylo uloženo. Proto jest pošetilým jednáním, když oblékáme mrtvoly svých drahých ve skvostná, nádherná roucha a v drahocenných rakvích ukládáme je do hrobu. Prodlením let zničí přírodní síly vše, i mrtvolu i věci, jež jsme byli s mrtvolou uložili v hrob a kteréž, mimo hrob jinak použity, mohly žijícím mnohou službu prokázati.

Kdybych cítil, že se blíží poslední okamžiky mého života, vložil bych do své závěti snažnou prosbu, abych byl pohřben způsobem co možná nejjednodušším v rakvi prostičké a laciné a v šatu nejnutnějším, ale aby za peníze, jež mohly býti určeny na pohřeb nádherný, zakoupeny byly věci potřebné a užitečné, zejména rozličné nástroje dřevěné a rozdány mezi poctivé, pracovité, chudé dělníky. Tím způsobem by ne-

přišli o výdělek ani řemeslníci, kteří se živí zhotovováním rakví, a lidem nuzným a potřebným by byl tím prokázán skutek milosrdný . . .“

Možná, že by byl přednášející ve výkladu pokračoval, ale nenadálé intenzivní a několik okamžiků trvající zablesknutí a hned na to následující zahřmění přerušilo jeho výklad.

Zároveň vztyčil se přítel můj ve škamně a divoký, zoufalý výkřik se vydral mu z prsou.

V síni, v níž bylo až dosud panovalo ticho hrobové, nastal neobyčejný šum a ruch.

Žáci vstávali a udiveně se dívali na mého přítele, jenž opíraje se oběma rukama o škamnu za sebou, stál chvíli nepohnutě s děsně vypoulenýma očima. V zsinalé tváři jeho bylo pozorovati křečovitě škubání svalů.

Náhle opět usedl, ale hned zase vyskočil a vztáhnuv obě ruce své směrem k řediteli, v přednášce ustavšímu, rozechvělým hlasem zaúpěl:

„Bože, bože — zase ten přízrak! . . .“

Na to sklesnuv, jakoby vysílen, nazpět do škamny, zamhouřil oči a třásl se na celém těle.

Vše to se stalo v několika okamžicích.

Ředitel pospíšil k naší škamně.

„Odstrčte škamny od sebe!“ velel.

Když tak někteří spolužáci učinili, přistoupil k mému příteli. Chvíli se díval mu zkoumavě ve tvář, pak položil jednu ruku na jeho čelo a druhou zkoumal tepnu pravé ruky jeho.

Přítel měl oči zamhouřeny.

„Rychle vodu!“ zvolal ředitel.

Zatím co někteří žáci vyběhli ze sálu pro vodu, otevřel přítel oči a rozhlédl se udiveně kolem sebe, jako by náhle probuzen z trapného snu.

Zrakům jeho se objevil obraz neobyčejný.

Velká část posluchačů stála na škamnách, jiní v davu obklopovali místo, kde seděl, a před ním na jednom koleně klečel škaredý páter, dívaje se mu upřeně do tváře.

Přítel vzkřikl poznovu, ale výkřik jeho byl dutý, jako by vycházel z prsou nejprudší křečí sevřených.

Teprve v několika okamžicích se vzpamatoval přítel tak dalece, že pochopil, co se kolem něho dělo. Vztáhl však obě ruce odmítavě proti řediteli a snaže se vstáti, zaúpěl bolestně, ale téměř nesrozumitelně:

„Nech mne, nech! — Odstup ode mne — děsná příšero!“

Nevím, kdo z obklopujících jej spolužáků slova ta zaslechl; ale ředitel, jenž byl příteli nejbliže, bezpochyby je postřehl, ačkoli, jak se zdálo, smyslu jejich nepochopoval.

V tváři jeho aspoň ani sval se nepohnul. Vztyčil se zcela klidně a rozhlédnuv se tázavě kolem optal se:

„Kdo z vás ví, kde bydlí? . . . Aby jej odvedl domů.“

„Já vím; bydlímť nedaleko,“ ozval jsem se.

„Dobře,“ vece ředitel. „Bude-li možno, odved'te jej domů pěšky; bude-li třeba, zaopatřte povoz. Zatím jej nechte chvíli odpočinout!“

Po těchto slovech vstal však přítel sám a vrávoraje, chtěl vystoupit ze škamny.

Vzav jej pod pažím, vyvedl jsem jej. Hlava jeho byla k prsům nakloněna, prsa prudce se dmula a nohy se mu chvěly; ale přece kráčel dosti jistě, tak že jsem jej bez velkého namáhání mohl vyvésti na chodbu.

Poněkud čerstvější vzduch osvěžil přítele tak dalece, že mohl dále jíti bez mé podpory. Sotva jsme

došli na konec dlouhé chodby, zaslechl jsem za sebou rychlé kroky a obrátiv se spatřil jsem ředitele za námi pospíchajícího.

Zastavil jsem se, kdežto přítel volným krokem se ubíral dolů.

„Neopomíňte mi podati zprávu o stavu nemocného, buď ještě dnes, nebo aspoň zítra!“ pravil ke mně kvapně, ale šeptem ředitel, když byl dospěl až ke schodům. A se zvláštním, neobyčejným účastenstvím se díval za sestupujícím přítelem.

„Teď však pospěšte za ním, aby nepřišel k úrazu,“ dodal po malé chvíli, načež se obrátil, aby se vrátil do posluchárny.

Několika skoky jsem seběhl se schodů a vzav přítele pod pažím, vedl jsem jej k domovu.

Přítel cestou ani na jedinou moji otázku neodpověděl. Tázal jsem se ho na věci nejrozmanitější, cítil-li nějakou bolest, nepobolívá-li ho snad hlava a podobně; ale přítel vždy jen záporně hlavou zavrtěl.

Teprve když jsme přibyli k jeho bytu, pravil sám, aniž jsem se ho znovu tázal:

„Nechod'me, prosím tě, ještě nahoru! Jsem dosud rozčilen a nerad bych někoho polekal. Myslím, že rozčilení mé přejde; není to po prvé . . .“

„Že to není po prvé?“ opáčil jsem zvědavě.

„A bojím se, že také ne naposled. Ale nemluvme o tom již! Aspoň dnes už ne. Prosím tě snažně!“ odvětil přítel.

Vyhověl jsem jeho přání.

Asi po dvě hodiny jsme se ještě procházeli po Praze, rozmlouvajíce o věcech, jež by snad nebyly pranicoho jiného zajímaly kromě nás dvou.

Za nedlouho se mi zdálo, že duševní stav přítelův

jest opět normální. Odpovědi a otázky jeho aspoň byly logicky tak přesné, že jsem neměl příčiny o tom pochybovati.

Doprovodiv jej posléze domů, pospíšil jsem k řediteli Schneidrovi, abych mu podal uspokojující zprávu; ale nestihl jsem ho v bytu.

Druhého dne z rána jsem se zastavil před přednáškou u přítele; ale ležel — v deliriu . . . Byl rozpálen, mluvil často a mnoho, ale nesouvisle. Jak se zdálo, mučily duši jeho neustále děsivé jakési přízraky.

Lékař, jenž byl k němu právě povolán, vyslovil se, že je stav jeho sice povážlivý, nicméně že jest naděje v brzké a úplné pozdravení.

Bez odkladu jsem pospíšil s touto zprávou k řediteli. Zastal jsem jej v předsíni jeho bytu. Vyslechl mě mlčky, zdánlivě lhostejně; ale z četných otázek, jež mi pak kladl, nabyl jsem přesvědčení, že jej osud přítelův zajímá jako osud člověka buď neobyčejně známého a milého, nebo neznámého sice, ale něčím zvláštním vynikajícího.

Uvedl mě do své pracovny a přes hodinu trvalo pro mne nehrubě příjemné examinování.

Musil jsem v stručnosti vypravovati vše, co jsem věděl o přítelově minulosti, o jeho povaze, zvycích a náklonnostech.

Téměř každá důležitější moje odpověď zavdala podnět k celé řadě dalších, podrobnějších otázek, jež měly vesměs jen jediný účel: vysvětliti neb aspoň přijíti na stopu záhadné chorobě přítelově.

Vypověděl jsem sice o příteli dosti zajímavého, ale ředitel, jak se zdálo, nebyl tím uspokojen.

Později, když jsme takovýmto způsobem přikročili k rozboru psychologickému, často se na chvíli zamyslí, nežli mi položil otázku další.

„Je přítel váš nábožný nebo snad bigotní?“ otázal se mimo jiné.

Přímá odpověď na tuto otázku ředitele a zároveň katechety byla pro žáka dosti choulostivá, ale přece jsem odpověděl pravdivě, že je přítel spíše opak toho.

„Či snad byl dříve někdy nábožným?“ tázal se ředitel dále. „Nebo byl snad někdo z jeho příbuzenstva nebo z osob, jež mu byly v mládí na blízku, neobyčejně nábožným? Čítal snad někdy se zvláštní zálibou legendy svatých a světic, knihy o zázracích nebo bibli?“

Pokud jsem přítele znal, musil jsem na vše odpověděti záporně.

„Miluje snad čtení románů nebo knih dobrodružných, fantastických?“ pokračoval examinátor dále. „Či snad má zálibu v čtení filosofickém?“

„Nemiluje ani románů, ani knih filosofických,“ odpovětil jsem. „Ale mohla-li míti na něho nějaká kniha vliv, mohou to býti spisy Oerstedovy, hlavně jeho spis „Duch přírody“, jež od několika roků se zvláštní zálibou studoval.“

Ředitel na chvíli se zamyslel; pak zavrtěv hlavou, odbočil ve svém vyptávání na pole jiné.

„Netrpěl přítel váš nikdy nějakou chorobou mozku, nervů nebo zraku?“

Odpověděl jsem opět záporně, poněvadž mi o tom všem nebylo nic známo.

Tak a podobně se vyptával ředitel dále, až posléze vida, že není možno tímto způsobem dojíti cíle, propustil mě s žádostí, abych mu přinášel každodenně zprávy o průběhu přítelovy choroby.

Učinil jsem tak se vsí svědomitostí; ale jen jednou, když jsem totiž referoval o přízracích, jež přítele

v deliriu pronásledují, zpozoroval jsem v tváři ředite-
lově mírné uspokojení.

Pokud z nesouvislých řečí nemocného přítele bylo lze souditi, zdálo se mu, že se nalézá v jakési pošmur-
né budově, buď v nějakém klášteře nebo chrámě. Mlu-
vil o křížových chodbách, o krucifixech a obrazech
svatých — pak zas o jakési příšerné obludě, měnící
každým okamžikem svou tvář.

Jindy se počal modliti, ale nikdy se nedomodlil, ný-
brž vždy ustal asi v polovici a snaže se pak vztyčiti
šermoval prudce rukama ve vzduchu, jako by někoho
odháněl.

Toť vše, co bylo možno z nesouvislých, trhaných
řečí jeho vyrozuměti.

Asi ve čtrnácti dnech se pozdravil přítel tak da-
lece, že mohl opět vycházeti a za několik dní také do
přednášek choditi.

Přišel do školy, jako by se nebylo pranic přihodilo,
a nejevil nižádného překvapení nebo pohnutí, když
o nejbližší přednášce o náboženství se setkal opět
s ředitelem.

Po přednášce jej ředitel zavolal k sobě a optal se,
jak se mu vede. Zároveň se mu díval upřeně do očí.

Přítel odpověděl, ale ředitel hned na to rychle po-
dotkl:

„Dovolte, abych se vám podíval do očí u okna — na
světle.“

Přítel beze slova poodstoupil k oknu, a ředitel díval
se mu delší chvíli zkoumavě do očí.

„Vy máte oko velmi zajímavé,“ pravil posléze. „Pu-
pila je velká a neobyčejně vypouklá — jste krátko-
zraký?“

Přítel přisvědčil.

„Navštivte mě po příští přednášce na večer v mém bytě, vece zase ředitel. „Rád bych s vámi o něčem pohovořil.“

Přítel slíbil a vzdálil se.

Na cestě k domovu připomenul ke mně, že se ostýchá jíti k řediteli, ba že se ho skoro bojí.

„Snad se nebojíš jeho ohyzdnosti?“ rozesmál jsem se.

„Nikoli; ale muž ten činí na mne dojem takměř příšerný. Zdá se mi, že jsme se byli už jednou v životě setkali. Jeho účastenství se mnou a mojí chorobou zdá se nasvědčovati, že se nemýlím.“

„Myslím, že se přece jen mýlíš“, odvětil jsem a na doklad tvrzení svého jsem uvedl několik vyjádření ředitelových, z kterýchž bylo lze souditi, že přítele mého neznal a nezná, že o minulosti jeho praniče nevěděl, a že teprve záhadným případem o přednášce byl na něj upozorněn.

„Prozatím nemohu odpírati, poněvadž nemohu podati důkazy“, pravil přítel. „Ale nechť již tomu jakkoli, tolik je jisto, že škaredá tvář, drsný hlas, a vůbec veškeré chování podivného muže toho budí v mé duši vzpomínky, souvisící úzce s mojí chorobou.“

„Tedy skutečně myslíš, že's churav?“ ptám se soucitně.

„Byl jsem churav“, dí přítel. „Byl jsem a možná, že dříve nebo později ochuravím znovu. Ale choroba má byla a bude jen následkem, nikoli příčinou toho, co se se mnou dalo o známé ti přednášce, když se náhle tak intensivně zablesklo.“

„Nechápu, co tím myslíš“, dím suše a poněkud bezmyšlenkovitě, neboť slova přítelova byla tak jasná, že nepřipouštěla než jediný výklad.

„Pochopíš, až ti někdy v souvislosti budu vypravovati jen jediný výjev z mladistvých dob“, pravil přítel; „ale příslib mi, že večer po nejbližší příští přednášce o náboženství doprovodíš mne k bytu ředitelovu a že na mne počkáš, až se vrátím.“

Slíbil jsem, že s ochotou tak učiním, a od té doby jsme o záležitosti té již nemluvili.

Několik hodin po nejbližší příští odpolední přednášce o náboženství jsem doprovodil přítele po jeho přání až k bytu ředitelovu a ubezpečil jej, že počkám, až se vrátí.

Páter Schneider bydlil v prvním patře přední části školní budovy v ulici Mikulandské. Několik oken bytu šlo na ulici, několik do dvora. K bytu přicházelo se po několika nehrubě pohodlných schodech z průjezdu.

Na cestě k řediteli přítel téměř ani nepromluvil. V průjezdě se zastavil a vytáhnuv z kapsy několik oblázků, pravil:

„Zůstaň na ulici! Kdyby se mi stalo něco lidského, t. j. kdybych měl potřebí tvé pomoci, mrštím jedním nebo několika z těchto kamenů do okna.“

„Budiž bez starosti!“, dím na to. „Vždyť snad se nejedná . . .“

Nedomluvil jsem.

Přítel rychlým krokem pospíšil po schodech. Slyšel jsem ještě trhnutí zvoncem, pak vrznutí dveří a několik nesrozumitelných slov, načež dvěře zavrzly poznovu.

Vyšed z průjezdu na ulici, přecházel jsem volným krokem po protějším chodníku.

Byl pozdní, nepříjemný, skoro bouřlivý večer listopadový.

Ulicí prošel jen zřídka kdy někdo a každý chvátal. Vátl ulicí mrazivý vítr severovýchodní. Obloha byla.

temná a vzduchem poletovaly drobné vločky sněhu. Někdy vítr úpěnlivě zaskučel, jindy zase zalehl vší silou do oken, že po několik vteřin řinčela, jako by řetězy chřestil.

Přese všechnu nepohodu jsem čekal trpělivě skoro hodinu.

Ve dvou oknech ředitelova bytu bylo světlo, ale to bylo vše, co jsem pozoroval.

Světlo se nikterak neměnilo; soudil jsem tudíž, že přítel zcela klidně a tiše s ředitelem rozmlouvá, jako jsem to činíval já, když jsem o příteli nosil řediteli raporty.

Avšak právě tato jednotvárnost nemálo přispívala k tomu, že jsem se posléze stal poněkud netrpělivým. Mrazilo mne. Počal jsem přecházeti rychleji, abych se zahřál. Nic však naplat! Mrazivý vítr vehnal mne do průjezdu. Počal jsem přecházeti v průjezdě. Ale minula skoro opět hodina, a přítel se nevracel.

Netrpělivost má rostla. I vyšel jsem poznovu na ulici a přešel několikráte po protějším chodníku, dívaje se do osvětlených oken ředitelova bytu.

Tentokráte jsem pozoroval, že se tam míhají dva stíny, ba zaslechl jsem i hlas ředitelův.

Mluvil cosi živě, ba vášnivě. Napíal jsem sluch, nebylo-li by možno něco vyrozuměti, ale v témž okamžiku jsem zaslechl divoký výkřik a hned na to řinklo sklo . . . Přítel kamenem mrštil do okna . . .

Střelbitě jsem se obrátil a pospíšil do průjezdu, abych vyběhl nahoru. Ale již mezi vraty slyšel jsem v prvním patře bouchnutí dveřmi, pak pádné skoky přes schody a nežli jsem k nim doběhl, pádil již přítel podle mne jako postřelená laň.

Vyběhl jsem za ním na ulici, volal za ním. Nic naplat! Přítel utíkal.

Chvátal jsem za ním, ale nedohonil jsem ho.

Pospíšil jsem do jeho bytu, ale ani tam jsem ho nezastal . . .

Vrátil jsem se domů s pocitem nevýslovně trapné nejistoty. Tušil jsem, že se přihodilo příteli něco neobyčejného, co musí míti nutně takové též a snad i nebezpečné následky.

Téměř po celou noc jsem nemohl usnouti a marně jsem se namáhal, abych záhadné případy ty aspoň poněkud vysvětlil.

Časně z rána jsem pospíšil do bytu přítele. Zastal jsem jej na loži rozpáleného a opět v deliriu, ale prudším, než před třemi týdny.

Bylo mi pověděno, že přiběhl domů teprve po půlnoci celý zkřehlý a promrzlý, že blabolil nesrozumitelné řeči a vůbec že si počínal jako šílený. Tvář jeho byla potřísněna — krví, ale poranění neshledáno na něm žádného . . . Ještě v noci přivolaný lékař se vyslovil, že jest nebezpečí tentokráte daleko větší než minule, a pochyboval o uzdravení.

Několik dní se vznášel přítel mezi životem a smrtí. Zmatené řeči, jež v deliriu vedl, byly v podstatě podobné oněm, jež blabolil po prvé. Ale tentokráte bylo často slyšeti slova: „Kristus a krev — rodička boží s mužskou tváří — strašná muka a andělská bytost . . .“

V jaké souvislosti byla slova ta s životem nemocného, nemohly mi udati ani osoby, které od lůžka jeho takměř ani neodešly.

Posléze přece zvítězila bujná ještě životní síla. Přítel vyvázl z nebezpečí, ale pozdravoval se velmi pomalu. Lékař radil hlavně klid a vystříhání jakéhokoliv rozčilení.

Z té příčiny dopraven přítel na venek ke vzdáleným svým příbuzným na Šumavu a k radě lékařově se vzdal zatím na rok dalších studií.

Od té doby jsem ho nespatriil . . .

Zvláštní náhodou počal také páter Schneider churavěti. Do nejbliže příští přednášky přišel s obvízanou rukou.

Za nedlouho se nedostavil do přednášky a později musil se dáti častěji zastupovat a po několika měsících pomýšleno již na povolání substituta. Následujícího roku školního Schneider již nepřednášel a dne 17. března r. 1858 krátce před půlnocí, po dlouhé, trapné chorobě zemřel.

Viděl jsem mrtvolu jeho vystavenou v smutečně zastřeném saloně bytu zesnulého.

Ležela v černém rouchu kněžském ve skvostné rakvi na pěkně upraveném katafalku. Kolem hořelo množství voskových svící.

Dlouho jsem se díval na mrtvolu.

Škaredá, apathická, druhdy vždy temně zarudlá tvář Schneidrova byla méně odporná a bledá jak kararský mramor. Nevysoké čelo, jevící mrazivou resignaci smrti, bylo hladké a klidné.

Tajemná životní síla, kteráž je byla druhdy tak často při řešení velkých záhad světa mračně vraštila, již nepůsobila; nezbyl než mrazivý klid, provázející počátek a průběh konečného rozkladu . . .

Mrtvola měla ruce položeny křížem na prsou a v rukou malý černý krucifix. Na pravé ruce, a sice mezi palcem a ukazovákem, jsem zpozoroval hlubokou, ovšem již zacelenou jízvu, táhnoucí se hlouběji do dlaně.

Katafalk s rakví byl umístěn uprostřed salonu.

Mrtvola ležela čelem proti stěně, na níž visela velká podoba Kristova na ebenovém kříži.

Byla to výtečná práce řezbářská z lipového dřeva. Tvář Kristova byla poněkud zasmušilá, a tělo mělo z dále barvu mrtvoly.

Když jsem je pozoroval z blízka, shledal jsem, že je levý bok buď nožem nebo jiným ostrým nástrojem vyrýpnut, a pod tím jsem spatřil na těle několik tmavých skvrn, jaké zůstávají na dřevě uschlá krev.

Pohřeb Schneidrův nebyl prostý a jednoduchý, jak si byl zemřelý za živa vždy přál, nýbrž skvělý, ba skoro velkolepý.

Zdá se, že muž ten, jenž se byl v životě přiznával k zásadám tak rozumným, v posledním trapném a bolestném zápase se smrtí na zásady své úplně zapomněl . . .

* * *

*

Od smrti Schneidrovny minulo několik roků.

Bývalí spolužáci moji se už rozprášili do všech úhlů světa. Větší část svá studia s rozmanitým úspěchem skončila. Někteří, a to část dosti značná, studií už dříve zanechali, a skoro všichni zaujímali již ve společnosti rozličná, více méně pevná postavení.

Jen někteří, ke kterým se „osud“ zachoval poněkud macešsky, trávili ještě život v nejistotě, nevědouce, kdy a kam je asi příznivý nebo nepříznivý vítr „osudu“ zavane.

V létě roku 1865 jsem náležel ještě mezi tyto problematické existence. Neodolatelná náklonnost k studiu věcí abstraktních, dumavá mysl a zvláštní, takorůžka nepochopitelný druh lehkomyšlné sebedůvěry od-